

Proti likvidaci významné odborné organizace České republiky

Zamyšlení, sdělení a výzva všem, jimž není lhostejný osud Design centra České republiky, a také těm, kdo mohou pro jeho budoucnost v této poslední chvíli cokoli učinit

Postup Ministerstva průmyslu a obchodu (MPO) v záležitosti Design centra České republiky (DC ČR) dnes již nevyvolává rozpaky, ale je dotčenou částí odborné a kulturní veřejnosti vnímán jako zcela vadný a nesprávný. Statisticky nás o tom přesvědčuje nejen korektní a kvalifikovaná diskuse vyvolaná prvním zveřejněním předpokládaných likvidačních úmyslů ze strany MPO v červnu 2007, ale i rychlá (a vesměs rozhořčená) reakce odborné veřejnosti na potvrzení záměru MPO ukončit v prosinci tohoto roku činnost DC ČR, jak se praví v tiskové zprávě MPO z 19. října 2007.

Na text formulovaný tiskovým mluvčím MPO reaguje prohlášení zaměstnanců DC ČR, kteří se v čase vážného onemocnění svého ředitele Karla Kobosila museli sami ujmout obhajoby své práce.

Zamysleme se však nad textem tiskové zprávy ministerstva. Na rozdíl od tiskové zprávy z 1. června 2007, která – jak je dnes zřejmé – byla jen zamířující a v podstatě nepravdivá, tisková zpráva z 19. října 2007 obsahuje argumentaci, která má rozhodnutí ministerstva podepřít nebo snad i ospravedlnit.

Prvním uvedeným argumentem je čas. Situace v době vzniku DC ČR je jiná než dnes. Firmy si podle názoru ministerstva dnes již „velmi dobře uvědomují, že kromě ceny výrobku je důležitý i jeho design.“ Dovolíme si malou opravu, neboť design nestojí mimo výrobek a tím méně mimo jeho cenu; předpokládejme však, že resortně příslušné ministerstvo mělo na mysli ne cenu, ale např. progresivní technické a konstrukční řešení výrobku, jehož je však design nedílnou součástí. Souhlasíme, že ta situace je v oboru působnosti DC ČR jiná, ale dodáváme, že právě Design centrum ČR má na této změně zásadní, významný, ne-li přímo určující podíl. To DC ČR, zřízené, kontrolované a podporované všemi dosavadními vládami bez ohledu na politickou příslušnost jednotlivých ministrů. Vždyť Design centrum ČR pomohl vybudovat a jeho prestiž pěstoval a posiloval spolutvůrce ekonomické reformy ministr Karel Dyba (ODS), ale práci DC ČR vysoce hodnotili a o dotační program obohatili ministři Miroslav Grégr a Milan Urban (ČSSD), to jen jako příklad za jiné. Argumentace tiskové zprávy MPO pak pokračuje: „Stát na tyto změny musí reagovat a změnit své služby. Namísto osvěty chceme malým a středním firmám nabídnout přesně zacílený poradenský servis, který jim pomůže prosadit se nejen na domácím trhu.“ **Tento přesně zacílený poradenský servis však Design centrum beze sporu poskytovalo**, a to v posledních letech v naprostém souladu s prioritami příslušných operačních programů Evropské unie. Tyto staronové služby má údajně od 1. ledna 2008 nabízet agentura MPO CzechTrade v nově konstruovaném souboru služeb „Design pro export“. Malé a střední firmy získají tak podle ministerstva „zacílený servis, který bude rozdělen do dvou segmentů – rozvoj designu a propagace designu. CzechTrade se bude soustřeďovat jak na vzdělávání formou seminářů, tak na komunikaci o efektivitě kvalitního designu formou workshopů.“

Podíváme-li se však na povýtce placené služby poměrně bohatě rozvětvené agentury CzechTrade, nemůžeme přehlédnout, že je jednoznačně zaměřena na export výrobků a průmyslových celků, nemá žádné povinnosti vůči jiným segmentům, jichž se design dotýká, ani k činnostem, které jsou zacíleny na Českou republiku, ať již v zúžení na produktový design, nebo v nejširším pojetí zahrnujícím celý životní styl (bydlení, odívání, vizuální komunikaci atd.). Navíc vzhledem k tomu, že zkoumaná problematika se netýkala dosavadní statutární činnosti CzechTrade, mohou její zaměstnanci disponovat nanejvýše jen všeobecnými, v podstatě laickými znalostmi. Tolik k onomu slibovanému „zacílenému servisu“.

Za zvláštní zmínku stojí argument, že „jedna koruna dotací znamená v případě Design Centra dvě koruny nákladů. Tento poměr je zapotřebí obrátit. Pro příští rok počítáme s úsporou prostředků státního rozpočtu zhruba 10 milionů korun.“

Pomiňme argumentační nepřiměřenost výše uvedené částky, která byla ohromující snad na počátku 90. let minulého století, ale zjistíme, na čem je tvrzení založeno. Kdyby bylo DC ČR grantovou agenturou pro Program DESIGN a s náklady 20 mil. Kč ročně by distribuovalo 10 mil. Kč dotací, pak by argumentace byla správná a neodkladné řešení nutné. Má-li být v roce 2008 ušetřeno 10 mil. Kč, znamená to, že na činnosti, které dnes DC ČR zajišťuje včetně nějak modifikovaného Programu DESIGN by bylo uvažováno o 20 mil. Kč. Na jednu korunu dotace by (má-li být dosaženo obráceného poměru) mohlo být vynaloženo 50 hal. Ponechme stranou přiměřenost nebo nepřiměřenost této částky, i když by - dejme tomu - zdravý rozum neplánoval na správu grantového programu víc než 25 %, tedy 25 hal., možná i méně nákladů na jednu přidělenou korunu. Pak by mohlo být rozděleno cca 14 mil. Kč dotací za cca 7 mil. Kč vynaložených na distribuci a kontrolu.

> **Kde** však zůstávají všechny ostatní aktivity Design centra ČR, jejichž přehled stručně, ale v úplnosti podávají zaměstnanci DC ČR?

> **Kde** jsou soutěže?

> **Kde** je (v maximální možné míře) nezávislé (protože ze státních prostředků a ne ze sponzorských darů zajištěné) a nestranné hodnocení designu? Kde je péče o studentský design?

> **Kde** jsou výstavní aktivity doma i v zahraničí (a bylo jich od založení DC ČR za 16 let více než 500 !)?

> **Kdo** bude oficiálně zastupovat Českou republiku v evropských a celosvětových designérských organizacích (BEDA, ICSID, IFI, ICOGRADA), když členství v nich je vázáno profesně, ne libovolně? Snad agentura CzechTrade? Uvažoval někdo o těchto souvislostech?

> **Kdo** bude vydávat reprezentativní časopis Design trend? Nebo ho mají nahradit módní, reklamní a dámské či pánské žurnály nebo přímo reklamní tisky různých studií a agentur, které pod přikrývkou odbornosti a objektivit nabízejí, ne-li přímo vnucují své služby a své hodnocení výkonu profese a svých kolegů, případně slabších konkurentů?

> **Kde** zůstává informační aktivita spojená s měsíčním Bulletinem DC ČR a jeho webovou stránkou? Vždyť i onen Program DESIGN, jehož objem se v posledních letech ustálil na 10 mil. Kč ročně, byl „vyprodukovaný“ z této činnosti Design centra ČR, ba dokonce se stal i modelem pro programy sesterských design center jiných evropských zemí. Přesvědčit se o tom bylo možné na mezinárodním workshopu,

který v prvním říjnovém týdnu t. r. DC ČR hostilo, kam se však vůbec nikdo z pracovníků MPO zodpovědných za restrukturalizaci nepřisel ani podívat!

Vrátíme-li se s vědomím všech těchto činností, zajišťovaných z oněch zmíněných 20 mil. ročních nákladů DC ČR, k dílčímu problému distribuce dotací Programu DESIGN, pak bez hlubšího zkoumání můžeme konstatovat, že náklady celé agendy s tím spojené nemohou dosahovat ani půl mil. Kč (tedy plat jednoho zaměstnance s příslušenstvím a režijní náklady), a to by činilo **5 (slovy pět !) haléřů na jednu korunu dotace**; reálné náklady jsou spíše ještě menší!!! Která nadace, která grantová agentura dosahuje takového poměru? **Kde jsou ony údajné dvě koruny nákladů na jednu korunu dotací? Jakou tedy přisuzovat váhu takové argumentaci MPO?**

Argumentace ministerstva má ještě jeden pilíř. V tiskové zprávě z 19.10.2007 stojí: „*Individuální poradenství se bude orientovat výhradně na průmyslový a výrobný design.*“ V prohlášení zaměstnanců DC ČR z téhož dne se praví: „*Pracovníci rovněž vyjádřili nesouhlas s názorem, že škála činností, které DC ČR vykonává, není podle náměstka Vaňka primárně orientována na průmyslový design, nýbrž je „příliš umělecky založená“, do čehož byla založena i celá široká oblast grafického designu.*“ Úvaha o zúžení předmětu činnosti DC ČR vychází patrně z pohledu omezeného základním zaměřením resortu. Souhlasíme-li však s konstatováním ministerstva, že „*nejsme v situaci první poloviny 90. let...*“ platí to i pro zastaralé a úzké pojetí průmyslového designu, překonávané vlastně už od 50. let minulého století (v souvislosti se světovou výstavou EXPO 58 v Bruselu, ale ve světlých výjimkách - např. firma Baťa - už i před 2. světovou válkou) a překonané od 60. let minulého století: totiž pro pojetí designu jako „opláštěvání“ výrobku. Současný svět preferuje široké pojetí designu jako technické i kulturní (stylotvorné) aktivity. **Za přesahy, které zřizovatel Design centru vytýká, za meziresortní a průřezové působení ve všech oblastech by je měl naopak chválit!** Stejně jako církevní záležitosti dalekosáhle přesahují resort kultury, do jehož gesce jsou svěřeny, i záležitost designu přesahuje - snad ještě více - resort průmyslu a obchodu. To resortní začlenění je technická záležitost, ta funkce DC ČR není služebná resortu, ale celku, vládě a v konečné instanci státu, tedy nám všem, občanům i voličům. Jaká byla naše volba?

V některých ohlasech na poslední vývoj případu DC ČR jsou stanoviska i k této otázce. Připomeneme-li si, že o Design centrum ČR pečovali ministři ODS i ČSSD a posoudíme-li dnešní konání pana ministra Martina Římana, musíme přiznat, že opravdu „*nejsme v situaci první poloviny 90. let*“, že se ledacos změnilo, že se změnilo i chování a zacílení politických stran. I to by měla vzít v úvahu odborná veřejnost, zainteresovaná na případu Design centrum ČR, a pamatovat na to, že hlas globálnímu programu politické strany, není-li program pečlivě studován, může být např. i hlasem zpečetujícím osud Design centra ČR.

Nakonec, ale ne na konec co do významu, musí být položena **otázka vyčíslení ztráty (nebo zisku) spojeného s likvidací** (nebo proměnou, transformací nebo restrukturalizací, jak s oblibou uvádí MPO) odborné instituce, jíž Design centrum České republiky nesporně je. DC ČR nepatří ministerstvu, jako Česká republika nepatří vládě nebo parlamentu. Ti i oni jsou především povinni s péčí řádného

hospodáře spravovat a zmnožovat převzaté hodnoty a podle toho s nimi nakládat. Stejně jako by bylo nesprávné udržovat nefunkční organizace, lze za nesprávné pokládat i ohrožení nebo rozvrácení organizací fungujících a prospěšných. Neboť do nich byly vkládány **veřejné prostředky**. I tato vláda, i toto její ministerstvo obrazně řečeno převzalo jen štafetu a předá ji dál. Nestojí za zamýšlení fakt, připomenutý jak v zmíněném textu ředitele Karla Kobosila, tak i v prohlášení zaměstnanců DC ČR: „*Design centrum České republiky pracuje podle dlouhodobě stanovených zásad činnosti, které jsou vyjádřeny ve Zřizovací listině a Statutu organizace. Za celou dobu existence nebyl ze strany zřizovatele zaznamenán žádný zásadní názor, který by zpochybňoval jeho činnost a efektivitu. Návrhy na případné změny byly zřizovateli ze strany DC ČR navrhovány již před lety, leč nebyl o ně zájem. Od chvíle, kdy se letos na MPO objevily první zmínky o případné transformaci, přitom DC ČR vyjadřovalo svoji připravenost k možným změnám a navrhlo řadu variantních koncepcí řešení*“.

Čtème pozorně – žádná zásadní výtka po celou dobu existence, žádný ohlas na návrhy transformace z organizační složky státu na jiný typ organizace! Zamyslíme-li se nad šestnáctiletou činností Design centra ČR, které v počátcích své existence personálně i úzkou spoluprací s profesními organizacemi absorbovalo a zhodnotilo i výsledky desetiletí práce svých institucionálních předchůdců, má dnes DC ČR v týmech zaměstnanců, ve své dokumentaci a svém know how určitou – a ne zanedbatelnou – **hodnotu**, srovnatelnou třeba s ústavem akademie věd nebo fakultou vysoké školy nebo resortním odborným ústavem apod. Současná vláda má ve svém programu restrukturalizaci. Na tom samo o sobě není nic špatného. Různé „otřesy“ zaznamenáváme v řadě resortů – v resortu kultury jde nejen o památkovou péči, ale srovnatelným případem je záležitost Divadelního ústavu, v resortu zdravotnictví jde o nemocniční budovy i celé vyladěné lékařské týmy, možná bychom našli i další méně medializované případy; **způsob zacházení se svěřenou organizací ani způsob řešení v případě Design centra ČR nemá však patrně v České republice po roce 2000 obdobu**. Jak jsme shrnuli v komentáři UVU ČR v červnu t. r., „*není připraveno vlastně nic a institucionální forma fungujícího systému je zcela nezodpovědně torpédována*.“

Lze si představit např. transformaci DC ČR na příspěvkovou organizaci se zaručeným příspěvkem např. 80 % v prvním roce, 60 % v druhém roce a 51 % v dalších letech trvání. Variant je jistě mnoho, ale **totální desinteres státu maskovaný klamavým začleněním vybraných aktivit do činnosti principiálně nekompetentní agentury CzechTrade, žádnou variantou není. Jde o likvidaci, a v neposlední řadě o škodu značného rozsahu, způsobenou České republice**. Rozumná argumentace a podpora odborné veřejnosti u ministra průmyslu a obchodu nenašla odezvu. **Otázka zní: je někdo další kompetentní mimo zainteresovanou designérskou a podnikatelskou veřejnost, komu přísluší tímto problémem se zabývat? Je-li institucionální systém České republiky v pořádku, pak je – a měl by konat.**

Praha / Brno 24. – 25. 10. 2007
Zpracoval PhDr. Oskar Brůža

Místo pro připojení souhlasných stanovisek a podpisů